

tekirvät. Se kysyivät mestariltaan: "Kuka on olewa suurin taiwaan waltakunnassa?," Tietenkin he odottivat, että Jeesus ojentaiji kätensä heidän puoleensa ja sanoiji: "Tietenkin te.," Mutta niin Hän ei tehnyt. Sen sijaan Hän kohotti maasta heidän jaloisjaan telmineen pienokaisen ja sanoi heille: "Ellette woi tulla tämän lapsen kaltaiseksi, nii nette pääse taiwaan waltakuntaan.,,"

Miin ehdoton, niin tinkimätön on tämä taiwaallinen totuus, ettei ihminen edes omisja, järkensä wallittawissa olemissa eettillisissäkään ihanteisjaan pääse toiwomuksensa ja kaipauksensa perille ilman uskon woimaa, wieläpä niin ajatuksellisesti kiteyty-mättömän uskon kuin mitä lapsenusko on. Kuinka siis voitaijin kristillisessä kiltwoittelussa iankaikkista elämää kohti päästä perille ilman lapsenuskoa.

Kristus ei tässä wetoomuksessaan lapsen ustoon juinkaan tarwoittanut sitä, että me noin käytännöllisesti katsoen heittäytyisimme lapsiksi. Lapset woiwat olla pahoja, heidän waistoisjaan saattaa joskus ilmetä perisyhnyin kirous lähes yhtä woimakkaasti kuin aikuistenkin. Mutta lapsi on luottawainen, uskosjaan ehdoton. Kun sitä kutsuu, niin tulee se hyllettäwän jaloin vastaanottamaan sitä mitä sille tarjotaan. Rehottaessaan meitä tulemaan lapsen kaltaiseksi Kristus tarwoittaa sitä, että meidän olisi kiusauksisjamme uskottawa, tultawa ja vastaanotettava hänen kutsunsa ja se lahja, minkä Hän siunauskeksi tästä luottawaisuudesta on meille warannut. Wertauksen lapsesta monet käsittävät wertauskeksi synnittömyhdestä. Miin Sana ei sano. Ei ole yhtään synnitöntä maan päällä, ei ketään autuudestaan warmaa, olfoonpa hän waikka pieni lapsi. Pelastuksen tuo wain se, että ottaa tarjotun pelastuksen, koto itsensä, ähnyä ja telonsa unohtaan ja Jumalan käteen pannen, arwuttomana vastaan niinkuin lapsi.

Mhyijensä aikana, kun sodan taakka on kirwoittumassa, jopa sen meille panemia rajoja ja esteitä tuskaustunneesti ja wäijihin halutaan kaataa, on iskusa-noista ensimmäiseksi tullut wapaus, koska wapaus on ollut kahleisja, koska sen on täyhtynyt elää maan alla. Jokaisessa ihmisessä on wapaustaiistelija ja wallan-kumousmiestä ellei yhdesjä niin toisesja katsan- nosja. Wapaus on warjinkin nuorison kultainen sana. Mutta wapaus on myöskin Raamatun sana, se kaituu pyhässä kirjassa kannelta kanteen. Koto kristinusko on pyrkimystä wapauteen. Wapaus ei kuitenkaan ole wapausien ottamista. Kun ihminen sanoo, että hän tahtoo olla wapaa, niin sywimmäsja tietoiwudessaan hän kuitenkaan ei itselleen-kään myönnä, että hän saisi tai edes haluaiji elää elämänsä aiwan waistojsen ja päähänpistojensa warassa, tai warjinkaan salliji toisen tehdä aiwan mielsnä mukaan. Rajaton wapaus on oikeastaan

suurinta itsensä uhraamista elämään ja toimintaan wieraan houkutuksen mukaan. Miin sanotun rajat-toman wapauden tietä kulkewat waeltawat war-masti itse asiassa kaikkein tarhimmin aidattua, kaik- kein suurimmasja määräsja toisen ohjaamaa pol-tua, josja toisen kannustimena ei juinkaan ole kul-tijan etu waan päinwastoin tarwoitus htyhjä hä-nestä mahdollisimman paljon joto aineellisesti tai ruumiillisesti, wälistä älyllisesti ja henkisestikin.

Wapauteen sijällytetään myöskin uskon wapaus. Monet wetoawat tässä Paawalin sanaan, että jo-kaisen pitää omalla uskollaan autuaaksi tuleman. Miten tulkitaan tällöin sanat: omalla uskollaan? Miin, sillä lailla se on tulkittawa, jos uskon wapautta näin puolustetaan, että usko riippuiji uskon esi-neestä. Mutta kuka myöntäiji usko wansa lihan himoon, filmäin ppyhntöön ja elämän koreu- teen, waikka he sitä "wapaudentrakkaudessaan," tarwoittelewat ja waikka he juuri "uskon wapai-della," noita ppyhteitään puolustelewat.

Ei woi olla muuta wapautta kuin sijäinen wapaus, se wapautumisen, joka seuraa lapsenuskosta. Si-jäinen wapaus on antautumista Jumalan lapsiksi. Joka siihen pyrkii ja joka sen saaruttaa jokapäiwä- sessä lapsenkostetukseensa Jumalaan, hän on wapaasta kaikesta siitä maailman filmänpalveluksesta, jota nuo ulkonaisesti wapaat aina orjuutukseen saakka telewät. Heille sanelee jokainen mielipi- teensä, wakaumuksensa, tapansa ja tottumuksensa, heidän on tehtäwä juuri niin, kuin heidän "wapaana," pitämä ympäristönsä toiwoo, ja lisäji wielä monesti sekä ruumiinsa että sielunsa turmioiksi. Jo maallisesjatin katjannosja on toki oikeus tehdä hywää itselleen kallisarwoinen wapaus, wielä kallisarwoisempaa on saada wapaasti toteuttaa kutsumustaan. Ja kutsumuksesta suurin, kaikille yhteinen kutsumus on waellus iäijhyhteen, Jsan syliin, antautuminen Jumalan lapsiksi.

Ihmiset pelkääwät antautumusta, pitäen sitä itsensä uhraamisena. Miin kuitenkin on jo jokapäi-wäisesjä elämäsja ja erityisesti kristillisessä waellus- sessä, että se, joka antaa itsensä, woittaa. Wälpitöntä, sydämellistä tarjoutumista ei torjuta koskaan ih- mistenkään kesken, wentowieraittenkaan kesken. Ei woida ajatellakaan, että maallinen iä torjuiji lapsensa, kun se luottawaisin filmin nojaa hänen polwiinsa. Kuinka saattaiji taiwaallinen Jsa torjua arwuttoman, särjetyh sielun, joka jättähtyhy hänen arwoilleen, joka lapsen tarwoin kurwoittautuu arwut- tomuudesta ja ahdistuksesta hänen puoleensa, anoen:

Mun ota käten Herran
ja taluta!

Tarttukaamme lapsenuskosja Herran käteen tänä
jouluna.

SCOLASTICUS:

„Henkien taistelu“ kautta aikojen

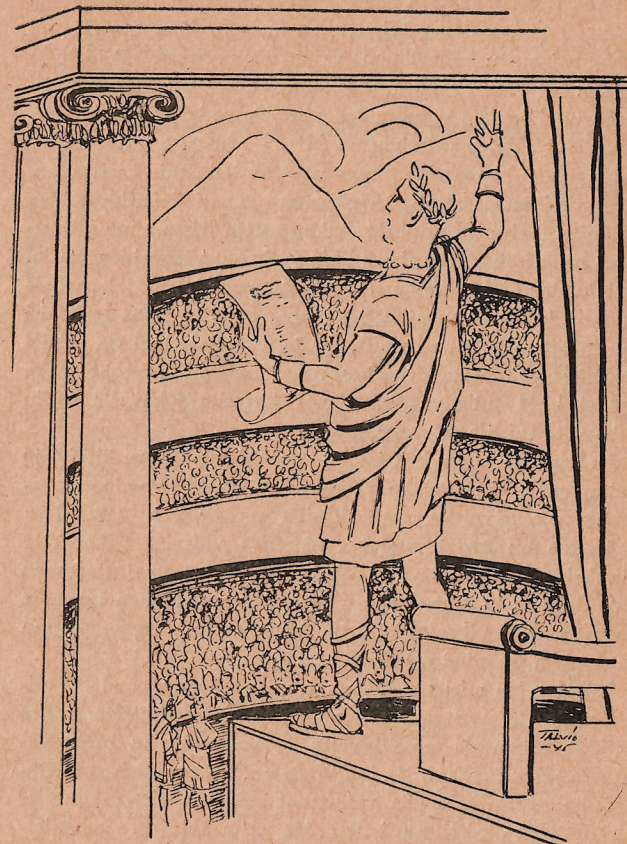
Katsaus ajatuksen- ja sananvapauden
kehitykseen.

Asiaan kuuluu nykyään päivän puheenaheisiin. Sodan päättyessä sensuuria lievennetään ja sanan- ja ajatuk- sen wapaus pääsee taas oikeuksiinsa, mutta siitä huolimatta voidaan hyvällä syyllä väittää, ettei sanan wapautta ole mil- loinkaan ollut olemassa siinä merkityksessä, että sillä olisi ollut paljoakaan vaikutusta yleiseen kehitykseen. Kukaan- han ei tosin ole minään aikana woinut estää ihmisiä a ja t- tele masta vapaasti, mutta kun s a n a a on aina kahle- tinut jonkinlainen sensuuri, on vapaana liikkuvan ajatuksen käytännöllinen arwo ollut vähintään kyseenalainen.

Vanhan perinnäistawan mukaan eurooppalaisen ajattelun historiaa esitetessä on tapana aloittaa antiikin Kreikasta ja Roomasta. Yleisesti liioitellaan kuitenkin noissa yhteis- kunnissa vallinnutta ajattelemisen wapautta. On muistet- tawa, että esim. kreikkalaisiin kuului suuri joukko erillisiä kansoja, jotka olivat tavoiltaan, luonteeltaan ja tottumuksil- taan hyvin eriäisiä, eräät niistä kehitykseltään melkein pä- takapajuisia. Edistyneimpiä olivat joonialaiset, etenkin atenalaiset. Kuitenkin voidaan heidänkin keskuudessaan todeta — ei niinkään harvinaisia — tapauksia, jolloin ajatte- lun wapautta vastustawat woimat pääsivät huomattawalla tavalla sitä rajoittamaan, wieläpä suorastaan wainoamaankin.

Varsinaisesti voidaan eurooppalaisen tieteen ja filosofian historia laskea alkaneeksi Jooniassa kuudennella ja wiiden- nellä vuosisadalla e.Kr. Siihen aikaan panivat vanhat filo- sofit ensikerran kyseenalaisiksi oikeaoppiset katsantotawat ja helleenien uskonnolliset käsitteet. Herakleitos esitti opin kaiken pysyvältä näyttävän muuttumisesta, Demokritos ke- hitteli atomistisen teoriansa maailman kaikkeudesta ja «kan- sanpuhuja» Ksenophanes kulki kaupungista kaupunkiin, mo- raalisilla syillä perustellen oppiaan, joka suorastaan kumosi siihen saakka wankkumattomina pidetyt kansanomaiset käsi- teet jumalista ja jumalattarista, sekä iwaili ajatusta ihmisen- muotoisista jumalista, joutumatta kuitenkaan tekemisiin sen enemää maallisen kuin kirkollisenkaan esivallan kanssa.

Tämä suvaitsewaisuus voidaan selittää wain siten, että kreikkalainen papisto ja kaupunkivaltioiden wirkkamiehet eivät muodostaneet minkäänlaista mahtawaa kastia tai luok- kaa, joka arwovallallaan olisi saanut waikenemaan jokaisen, joka yritti järkyttää perinnäisiä käsityksiä ja tapoja. Siwili- viranomaiset pitivät käsissään julkisen uskonnonharjoituk- senkin walvonnan ja — waikka muutamilla suwilla saattoikin olla suuri vaikutusvalta — olivat papit, samoin kuin wirma- miehetkin vaatimattomia yhteiskunnan palvelijoita, joiden sanalla oli merkitystä ainoastaan oman alansa asioissa.

Vaikka mikään kirkollinen tai maallinen auktoriteetti ei siis kahlinnutkaan filosofista ajattelua, rajoittui tämä intel- lektuaalinen wapausharrastus — kuten useimmiten — wähe- mistöön. Kansanjoukot olivat hyvin ki taikauskoisia ja jos- kus tämä taikauskoinen henki woi aiheuttaa suoranaista toi- sinajattelevien wainoakin. Niinpä ei edes mahtawa Perikles woinut pelastaa ystävänsä, «harhaoppista» Anaksagorasta joutumasta tuomituksi suuriin sakkoihin ja karkoitettavaksi Atenasta. Samasta kaupungista sai filosofi Protagoras pelas- tautua pakenemalla, siksi, että oli teoksessaan «Jumalasta» asettanut kyseenalaisiksi kansanomaiset jumala-käsitykset.

Suwaitsevampia kuin kreikkalaiset, olivat roomalaiset, joi- den valtiotaitoon kuului kaikkien uskontojen ja oppisuuntien suwaitseminen. Tämä periaate lienee selvimmin sanottuna keisari Tiberiuksen säännössä: «Jos jumalia herjataan, niin antaa heidän itse pitää puolensa.»

Poikkeus tästä suwaitsewaisuussäännöstä tehtiin ainoastaan kristittyihin nähden. Helppoa on osoittaa, että poikkeus pe- rustui enemmän valtiollisiin kuin uskonnollisiin syihin. Roomalaisen ajattelutawan mukaan olivat kristityt ainoas- taan juutalaisuudesta eronnut lahkokunta ja jos se olisi tyy- tynyt wain ottamaan sijansa Rooman satojen muiden uskonto- kuntien joukossa, olisi sitä suwaittu, kuten kaikkia toisiakin. Mutta sen pyrkimys laajentumaan, yhdessä kristilliselle ja juutalaiselle uskonnolle ominaisen, toisin uskowiin kohdistu- van suwaitsemattomuuden kanssa, saattoi keisarit näkemään siinä poliittisen vaaran.

Jo yksistään se, että kristityt ja juutalaiset kieltäytyiwät uhraamasta roomalaisille ja jumalille ja jumaliksi koroite- tuille keisareille, riitti leimaamaan heidät kapinallisiksi. Tä- män uhraamisen tarkoituksena kun oli wertauskuvallisesti esittää Rooman waltakunnan yhteenkuuluwaisuutta ja yhtei- näisyyttä.

Tällä tavalla näyttää asian käsittäneen Domitianus, aloittaessaan ensimmäisen kristittyjen vainon, joka samalla oli ensimmäinen uskonnollinen vaino Euroopassa. Poliittisen vainon luonteen sille lisäksi antoi vielä alkukristittyjen julistama oppi kaiken omaisuuden yhteydestä ja heidän kiihkeä vihansa Rooman valtakuntaa ja sen edustajia vastaan.

Nykyinen historiantutkimus näyttää kuitenkin osoittavan, että kristillinen historiantutkimus on suuresti liioitellut noiden vainojen laajuutta ja uhrien lukumäärää. Useammin aiheutettiin niitä kiihtynyt rahvas kuin perin suvaitsevainen valtio. Sitä kauhistutti tuo salaperäinen itämainen lahko, joka vihasi jumalia ja toivoi maailman loppua. Sivistyneistöä tympäisi sen ilmeinen kulttuurivihollisuus ja omistavia luokkia peloitivat kaiken omaisuuden yhteyttä saarnaavat apostolit, jotka lisäksi vielä julistivat jumalansa kirousta jokaiselle tosin uskovalle tai ajattelevalle.

Kaikista näistä syistä huolimatta sai kristillinen kirkko jo kolmannella vuosisadalla järjestyä julkisesti ja vainot lopetettiin n. s. suvaitsevaisuusedikillä vuosina 311–313 j. Kr.

Joskus on kirjallisuudessa näkynyt viitteitä siihen, että alkukristilliset marttyyrit olisivat kuolleet puolustaessaan omantunnon ja ajattelemisen vapautta roomalaista tyrannia vastaan. Niin oikealta kuin tuo käsitys ensi hetkessä saattaa tuntuakin, on siinä syytä oikaisuun.

Kristittyjen mieltä ei kysymys omantunnonvapaudesta erikoisemmin kiinnostanut. He vaativat — ei kristilliseltä, mutta kaikkia uskontoja suvaitsevalta — valtiovallalta tuota vapautta *yhseen itselleen*. Ja luultavaa on, että he olisivat kiittäneet hallitusta, jos se olisi vainonnut kaikkia muita uskontoja, vieläpä toisia kristillisiä lahkojakin, esim. »kirottua gnostilaisuutta», ja jättänyt heidät rauhassa noudattamaan omia seurakunnallisia sääntöjään, vastoin oomalaisia lakeja ja asetuksia. Joka tapauksessa he, heti kun kristillinen valtio oli perustettu, olivat valmiita nohtamaan omantunnonvapauden periaatteen. »Marttyyrit kuolivat omantunnon, mutta ei vapauden puolesta», sanoo eräs asiaa tutkinut englantilainen tiedemies sattuvasti.

Keskiaika voidaan oikeastaan laskea alkaneeksi n. kymmenen vuotta suvaitsevaisuusjulistuksen jälkeen, jolloin keisari Konstantinus alkoi painostuksen kristinuskon hyväksi. Tämän keisarin ja hänen seuraajensa aikana jyrähteli julistus toisensa perästä vanhojen jumalien palvelusta ja vääruskoisuutta vastaan. Poikkeuksen teki ainoastaan Julianus Apostata (Luopio), joka koetti palauttaa vanhaa järjestystä ja määräsi mm. että kristityt eivät saaneet toimia opettajina kouluissa. Hänen toimerpiteensä jäivät kuitenkin väliaikaisiksi ja pakanuuden murskasi lopullisesti Theodosius I, jonka ankarat lait neljännen vuosisadan lopulla tekivät vanhojen jumalien palvelemisesta valtiorikoksen.

On kiintoisaa lukea, että eräs sen ajan pakanallinen henkilö yritti johtaa kristityt keskinäiseen suvaitsevaisuuteen, samanaikaisesti kun harhaoppisen Priskillianuksen teloitaminen Espanjassa aloitti uskonnolliset vainot kristillisessä maailmassa. Kirjeessään keisari Valensiukselle, kehoitti Themistius häntä suvaitsevaisuuteen toisin ajattelevia kristittyjä kohtaan, vedoten mm. seuraaviin syihin: »Yksilöiden uskonnolliset vakaumukset muodostavat alan, jolla hallituksen auktoriteetti ei voi saada mitään aikaan, sillä uskosta luopuvaisuus johtaa ainoastaan tekopyhyyteen. Kaikkia uskontoja olisi siedettävä. Sivilisaation pitäisi hallita oikeaa ja vääruskoisia kaikkien yhteiseksi hyväksi.»

Sen ja seuraavien vuosisatojen historia osoittaa, ettei kehoitusta noudatettu.

Vainon periaatteen esitti tuleville sukupolville ehkä voimakkaammin kirkkoisä Augustinus. Seurasi me'keinpä lukemattomia vainoja, uskonsotia ja »ristiretkiä». Miehiä, naisia ja

lapsiakin poltettiin, hirtettiin ja kidutettiin joukoittain. Kuitenkaan ei vielä ollut olemassa mitään varsinaista järjestöä, jonka »pyhänä» tehtävänä olisi ollut taistelu harhaoppisia vastaan, ennen kuin albigensien ja heidän suojelusherransa Toulousen kreivin kukistumisen jälkeen, jolloin paavi Gregorius IX perusti pyhän inkvisition, jota Innocentius IV täydensi erikoisella bullalla, jossa vainoamiskoneisto määrättiin jokaiseen »kaupunkiin ja jokaiseen valtioon, yhteiskuntarakennuksen täydennykseksi». Kun inkvisitioni oli täysin kehittynyt, peitti se koko roomalaiskatolisen uskontoalueen kuin verkko, jonka silmien välitse harhaoppisen oli vaikea pugahtaa. Kokonaiset kansat julistettiin inkvisitionin palvelijoiksi ja harhaoppisen ilmiäntamisesta tehtiin pyhä velvollisuus — aivan samoin kuin poliittisesti »harhaoppisten» ilmiäntamisestä joissakin tämän ajan diktaattorivaltioissa. Tästä oli seurauksena se, että kaikki joutuivat lähimmäisiensä, vieläpä oman perheenkin silmissä epäluulon alaisiksi. Oikeudenkäynneissä harhaoppisia vastaan ei tunnettu sääliä ja järkeviä keinoja totuuden ilmi saamiseksi hylättiin. Syytetty katsottiin jo ilman muuta syylliseksi. Tuomari oli samalla kantaja ja syytettyä vastaan hyväksyttiin kaikki todisteet, olivatpa ne kuinka häpeällisiä ja mahdottomia tahansa.

On sanottu, että inkvisiittorit puolustivat vääryyttä rakuuksien avulla. Ankaran oikeaoppiselta kannalta menettely kuitenkin oli täysin ymmärrettävää: Kun »oikea» oppi kerran oli ihmisen ikuisen autuuden ehto, oli täysin luovallista, vieläpä kiitettävääkin, käyttää kaikkia keinoja sen tukemiseksi.

Kaiken tieteen harjoittaminen oli näissä oloissa tietysti mahdotonta, sitäkin suuremmalla syyllä, kun harhaoppisten vainojen lisäksi kukoistivat vielä noitavainot. Jokaista uuden tieteellisen teorian esittäjää voitiin syyttää harhaoppisuudesta ja jokaista käytännöllistä tieteen harjoittajaa uhkasi syyte noituudesta. Sekä kirkkoisä Augustinus, että oppinut tohtori Martti Luther olivat yksimielisiä siitä, että kristittyjen taudit olivat pirun synnyttämiä, vääroppisten taudit taas Jumalan vihan ilmauksia. Sen lääkärin kohtalo, joka olisi uskaltanut sitä epäillä, ei olisi ollut kadehdittava kumpaisenaakaan ajankohtana.

Vasta kahdennentoista vuosisadan loppupuolella alkoi näkyä merkkejä siitä, että vuosituhantinen pimeys alkoi haihtua. Aristoteleen filosofia alkoi tulla tunnetuksi Länsi-Euroopan oppineitten keskuudessa. Filosoofi Averroes synnytti Aristoteleen filosofiaan perustuvilla teoksillaan pienen rationalismin aallon kristityissä maissa. Tämä maurilainen ajattelija esitti mm. opin aineen ikuisuudesta ja kielsi sielun kuolematomuuden. Jouduttuaan karkoitetuksi Espanjan hovista, toimi hän mm. Pariisin yliopistossa, jossa hänen oppilaansa muodostivat oman teologisen koulukuntansa, jonka kuitenkin paavi Johannes XXI hajoitti ja julisti harhaoppiseksi. Averroesin vaikutusta lienee havaittavissa myöskin kuuluisan Tuomas Aquinolaisen kirjoituksissa, joista useinkin on vaikeaa sanoa, ovatko ne tarkoitettuja uskoa horjuttamaan, vaiko sitä tukemaan.

Vaikka vainojen aika jatkuikin yhä, alkoi Italiassa kolmannella vuosisadalla henkinen vapausliike, jota historiassa nimitetään renessanssiksi. Samoin kuin äsken uudelleen löydetyn antiikin ylimykset, suhtautuivat renessanssin miehet aikansa uskonnollisiin käsityksiin suvaitsevaisesti, pitäen niitä rahvaalle sopivina ja tarpeellisina, vaikka eivät olleetkaan vakuutettuja niiden sananmukaisesta totuudesta.

Neljännellä-, viidennellä- ja kuudennella vuosisadalla loi renessanssi kuitenkin, ensin Italiassa, sitten muissa maissa älyllisen ilmapiirin, jossa ajatuksen vapautuminen saattoi alkaa ja tiede päästä kehittymään. Jo ristiretkien aiheuttama lähempi seurustelu »pakanallisten» idän kansojen kanssa, oli aiheuttanut sen auktoriteettien alkavan horjumisen, jota sittemmin kirjapainotaidon keksiminen ja kokonaisten uusien maanosien löytäminen myöhemmin jatkoivat. Samanaikainen paavinvallan väheneminen, pyhän kirkkovaltion rappeutuminen ja mahtavien yksinvaltojen — joissa kokonaan maalliset seikat johtivat ja määräivät kirkollistakin politiikkaa — kasvaminen aiheuttivat olosuhteita, joiden vallitessa uskonpuhdistus kävi mahdolliseksi.

Huonoa historian tuntemusta osoittaa kuitenkin se — varsin yleinen — luulo, että uskonpuhdistus saattoi voimaan uskonnon ja omantunnon vapauden, sekä suvaitsevan suhtautumisen toisiin ajatteleviin. Mikään ei ollut johtaville reformaattoreille sen vieraampaa, kuin heidän omista mielipiteistään eroavien ajatusten suvaitseminen. Siinä suhteessa ei ollut mitään eroa katolisen kirkon ja uusien kirkkokuntien välillä. Sotia ei käyty uskonvapauden puolesta, vaan tiettyjen opinkappaleiden välillä. Reformaattorit asettivat oman auktoriteettinsa paavin auktoriteetin tilalle, raamatun auktoriteetin kirkon auktoriteetin asemaan, mutta raamatun oli tulkittava siten kuin sitä tulkitivat Luther tai Calvin. Niinpä Luther vaati, että anabaptistien lahkoa vastaan oli käytettävä miekkaa; Calvin poltatti espanjalaisen Serveuksen harhaoppisena ja Melanchton kiitti tätä tekoa »tosikristillisenä ja tuleville polville esimerkiksi kelpaavana».

Ei voi siis sanoa protestanttien olleen sen suvaitsevaisempia kuin katolisen kirkonkaan. Jos tiede oli ristiriidassa kirkollisten opinkappaleiden kanssa, ei sen edustaja saanut sen enempää armoa Lutherin kuin paavinkaan edessä. Elisabetin aikana ei protestanttinen Englanti jäänyt harhaoppisten, eikä noitien vainoamisessa paljoakaan jälkeen katolisesta Espanjasta, mutta uhrien lukumäärän tuntemattomuuden vuoksi ei sen uskonnollinen innostus ole saanut riittävästi tunnustusta.

Uudenaikaisen suvaitsevaisuusperiaatteen toi Euroopan uskonnolliseen elämään ensimmäisen kerran eräs italialainen *Fausti Sozzini* (Socinus), jonka perustaman socisiaanien lahkon v. 1575 julkaisemassa katekismuksessa vaino on kielletty. Socinus oli sitä mieltä, että hänen periaatteitaan voidaan noudattaa valtiota ja kirkkoa eroittamatta ja tämän

HJALMAR BERGMAN

Kukaan ei ymmärrä...

Ruotsin kirjallisuuden yleensä lyyrillisvoittoisessa traditiiossa on hänen (Hjalmar Bergmanin) psykologisesti rikas kertomataiteensa ja dramatiikkansa monessa suhteessa poikkeuksellinen, yksinäinen ilmiö, nerokas kaikessa yllätyksellisessä irrationalisuudessaan ja yksilöllisessä paradoksimaisuudessaan. Kukaan Ruotsin nuoremmista ihmiskuvajista ei tässä suhteessa kohoa hänen verroilleen.

V. A. Koskenniemi, Uusi Suomi 18. 6. 45.

— KUKAAN EI YMMÄRRÄ, Bergmanin omille muistoille rakentava nuoruuden kuvaus... Ihasuttava, nuorekas kirja, miehen kirjoittama, joka itse on saavuttanut yhä täydellisemmän kypsyyden ihmisen tuntemisen ja kuvaamisen taidossa.

Alf Henriques, Svensk Litteratur efter 1900.

250 sivua. Hinta sid. 210:—, nid. 175:—.

KANSANKIRJA

järjestelmän perusteella uskonvapaus onkin toteutettu useimmissa Euroopan valtioissa. Täydellisen uskonnollisen suvaitsevaisuuden järjestelmään voitaneen kuitenkin päästä vain antamalla samanlainen arvo kaikille vakaumuksille, olkootpa ne myönteisiä tai kielteisiä.

Vaikka kehitys viime vuosisatoina onkin kulkenut paljon eteenpäin ja vaikka aatteellisen ja uskonnollisen suvaitsevaisuuden puolesta onkin tässä kuvailemme aikojen jälkeen paljon peistä taitettu, täytyy kuitenkin sanoa, että olemme vielä kaukana täydellisen suvaitsevaisuuden ihan-teesta. Aivan viimeisten vuosien kehitys — vaikka luultavasti onkin vain ohimenevää taaksepäin suuntautumista — näyttää viittaavan siihen, että suvaitsevaisuuden ajatus, vaikka sen oikeutusta ei monikaan nykyaikaisen sivistyksen omaava liene halukas kieltämään, on monessa tapauksessa joutunut vetäytymään jo saavutetuista asemista. Viimeaikainen valtiollinen suuntautuminen on myöskin johtanut siihen, että yhteiskunnallisen ajattelun vapaus, joka jo vuosikymmeniä on ollut tunnustettu kaikkialla länsimaisen kulttuurin piirissä, on saanut rajoituksia, joita sillä ei pitäisi olla. Etenkin valtiollisella ja yhteiskunnallisella alalla on viimeisten vuosikymmenien »ajanhenki» synnyttänyt ryhmäkuntia, jotka alkukristillisten seurakuntien tapaan, vaativat vapauksia ainoastaan itselleen, mutta valtaan päästyään ovat valmiita kieltämään ne kaikilta muilta. Uskonnollisessa suhteessa tosin jotakuinkin yleisesti tunnustetaan persoonallisen vakaumuksen arvo ja koskemattomuus, mutta yksilöllisen valtiollisen tai yhteiskunnallisen vakaumuksen omistaminen ja noudattaminen on vaarallista monissa eurooppalaisissakin valtioissa.

RIKU SARKOLA
Kaksi kirjettä

Laura Koskinen kääntyi juuri porttikäytävästä kadulle kun hän näki miehen tulevan. Tai oikeastaan hänen katseensa osui ensin keltaisiin käsineisiin, joita mies kanto-vasemmassa kädessään. Sitten hän katsoi nopeasti miehen kasvoja, jotka olivatkin niin vaikuttavat, että hän oli melkein pysähtynyt. Mies oli näet aivan sellaisen näköinen, jonka hän oli mielikuvituksessaan luonut ihanteekseen ja sankarikseen. Hän ehti havaita vielä heilahtelevan kepin, harmaan, ruudukkaan puvun ja leveät, turvallisen tunteen herättävät hartiat... Ei hänellä ollut kuitenkaan aikaa jäädä katselemaan miehen jälkeen, sillä kello oli jo niin paljon, että oli kiirehtien jouduttava toimeen.

Mutta tehtäviensä lomassa siellä konttorissa palautui muisto tästä miehestä monta kertaa hänen mieleensä. Hän olisi tahtonut nähdä miehen vielä uudestaan ja katsoa tarkemmin hänen kasvojaan ja silmiään. Se oli ehkä turha toivomus, sillä eihän hän tuntenut miestä, ei tiennyt mistä tämä tuli, minne meni, tuntematon ihminen tuhansien joukossa. Hänellä oli kuitenkin salainen toive, että mies jälleen huomenna tulisi samaan aikaan häntä vastaan kadulla.

Ja seuraavana aamuna hän odotti jännittyneenä tulisiko mies todella tänäänkin häntä vastaan. Tulee, tulee, tuolla hän tulee! hän melkein huudahti ääneen. Salaisen varovaisesti hän tarkasti miestä... Juuri tuollaiset tummat, hymyilevät, ystävälliset silmät hänellä pitääkin olla, hän ajatteli, juuri tuollainen voimakas leuka, juuri tuollainen ryhdikäs kävely, harmaan ruudukas puku, tukeva keppi, keltaiset käsineet... Juuri tuollaiseksi olen aina kuvitellut todellisen, hienon miehen, hän ajatteli.

Hän oletti, että mies oli huikaisevan rikas, joten näin köyhä ja tavallinen tyttö ei tulisi milloinkaan herättämään hänen huomiotaan. Tämä seikka ei kuitenkaan surettanut, sillä mies oli vain hänen mielikuvituksensa sankari, johon hän liitti nuoruutensa toteutumattomat haaveet ja tulevaisuutensa saavuttamattoman rikkaan onnen. Hän oli tyytyväinen saadessaan edes kuvitella kaikkea kaunista, rikkasta ja onnellista. Ja usein iltaisin hän antoiikin mielikuvituksensa muodostella häikäiseviä näkyjä. Rohkeasti hän suunnitteli heille loistavan, upean kodin monine huoneineen. Ja heidän luonaan kävisi paljon hienoja vieraita, toisinaan olisi arvokkaita juhlia, soittoa, tanssia, kuuluisien taiteilijoiden esityksiä. He kävisivät myöskin kaupungin hienoimmista konserteissa, ensi-illoissa ja ehkäpä itse presidenttikin kutsuisi heidät juhliinsa...

Niin, tämä kaikki oli vain mielikuvituksen leikkä, sillä mies ei huomannut häntä, vaikka tulikin säännöllisesti joka aamu häntä vastaan kadulla.

Näin kului aika ja saapui syksy. Lehdet kuivuivat puissa, putoilivat maahan ja koko luonto valmistautui ottamaan vastaan talvisen lumen. Myöskin Laura Koskinen varustautui kylmän varalla ja osti uuden, kauniin, hienon ja lämpimän päällystakin. Ja sitten eräänä koleana aamuna hän lähti toimeensa uusi päällystakki yllään. Jo kaukaa hän tarkkaili näkyisikö miestä, joka aina aamuisin tuli häntä vastaan. Hän olisi halunnut juuri tänään mennä hänen ohitse ja herättää hänen huomionsa upealla päällystakillaan. Kas, tuolla hän tulee! Mutta samalla hetkellä, kun hän näki miehen, pani hän merkille erään seikan, jota hän ei ollut tullut aikaisemmin ajatteleeksi: Mies kulki edelleen harmaan ruudukas puku yllään. Ei minkäänlaista päällystakkaa, vain keltaiset käsineet hän oli vetänyt käsiinsä.

Laura Koskinen kääntyi katsomaan miehen jälkeen ja ihmetteli. Sitten hän tarkkasi muita miehiä ja havaitsi, että jokaisella oli jo yllään lämpimät päällystakit. Hän mietti asiaa ja päätyi vihdoinkin siihen tulokseen, että tietenkin tämä mies karaisee ruumistaan niin kuin todellisen miehen pitääkin. Tietysti hänellä rahaa on, näkeehän sen päältäkin päin, tietysti hänellä päällystakkeja on, on varmasti montakin, mutta hän ei halua vielä käyttää niitä.

Tuli yhä kylmempää ja kylmempää, alkoi jo olla pakkasia, mutta edelleen mies tuli häntä vastaan sama harmaa ruudukas puku yllään. Sitten tuli lumisateita, tuli oikein talven tuntua, mutta mies kulki edelleen kesävaatteissa huolettomasti keppiä heilutellen ikään kuin ei olisi lainkaan huomannut vuodenaikojen vaihtelua.

Mutta ilmojen muuttuessa yhä kylmemmäksi alkoi Laura Koskinen yhä hitaasti supistaa huikaisevan rikkaita mielikuviaan. Hienosta, upeasta huoneistosta hän jätti huoneen kerrallaan pois, hän sanoi irti palvelijoita, vähensi käyntejä ensi-illoissa ja konserteissa. Ja vihdoinkin joulukuun alussa, kun miehellä ei ollut vielä päällystakkaa, hän tyytyi mielellään yhteen huoneeseen ja keittokomeroon, sillä hän käsitti hyvin, ettei hän niin suurellisiin oloihin olisi sopinutkaan. Hän oli nyt varma, ettei mies ollutkaan rikas, vaan köyhä ja suurissa vaikeuksissa taisteleva.

Aivan lähellä joulua Laura Koskinen sai aatteen, jonka hän sen enempää harkitsematta toteutti. Hän otti säästörahois-

taan kaksi tuhatta markkaa, jotka hän pisti kirjekuoreen. Seuraavana aamuna, juuri kun mies oli mennyt hänen ohitse, hän kiiruhti tämän jälkeen ja lausui kirjekuorta ojentaen:

— Anteeksi, mutta tämä putosi taskustanne.

Mies otti epäroiden kirjekuoren ja Laura Koskinen jatkoi sitten nopeasti matkaansa. Hän oli koko päivän levoton, sillä hän ei tiennyt miten mies suhtautuisi kömpelöön avustamisyritykseen.

Kun hän taas seuraavana aamuna oli matkalla toimeensa ujosutti häntä eilinen tekonsa niin, että hän päätti kulkea kadun toista puolta, jottei olisi tarvinnut kohdata miestä. Mutta hänen varokeinonsa oli aivan hyödytön, sillä mies huomasi hänet ja kiiruhti hänen luokseen, kohotti kohteliaasti hattuaan ja sanoi hämillinen ilme kasvoillaan:

— Suokaa anteeksi, te erehdyitte eilen. Tämä kirjekuori ei kuulu minulle. Se ei ole voinut pudota taskustani.

— Kyllä minä näin sen putoavan, väitti Laura hämillään.

— Sitten se on varmaan pudonnut meidän Herramme taskusta, mies hymyili, mutta minulle se ei missään tapauksessa kuulu. Matkustan huomenna täältä pois, joten en voi sitä ottaa mukaani.

— Matkustatteko pois? Laura huudahti pettyneenä.

— Matkustan, ylihuomenna.

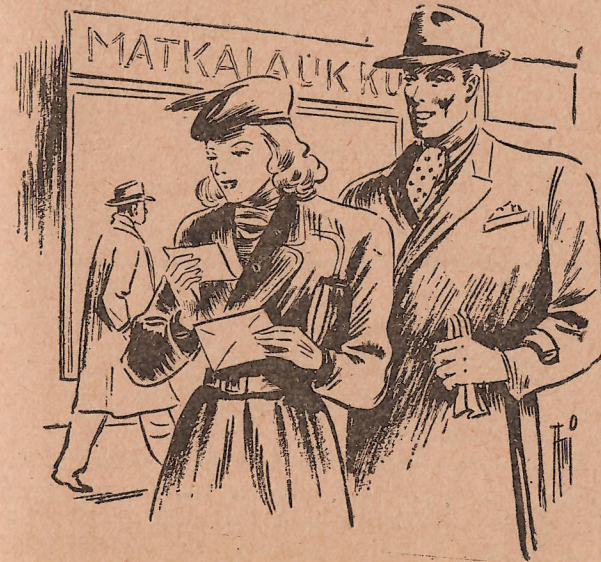
— Vai niin, Laura virkkoi alakuloisesti, mutta en minäkään voi ottaa kirjettä haltuuni.

Tämän sanottuaan hän jätti miehen ja kiiruhti eteen päin. Koko elämä tuntui hänestä nyt synkältä ja ilottomalta, kaikki viihtyisät kuvitelmat lämpöisestä onnesta kuolivat, katosivat ja tulevaisuus muuttui yksitoikkoiseksi ja harmaaksi.

Kahtena aamuna hän näki vielä miehen, joka meni hänen ohitsean uteliaan näköisenä, mutta mitään heidän välillään ei tapahtunut. Sitten hän ei nähnyt enää miestä.

Kului puoli vuotta. Laura oli edelleen toimesta entisessä paikassaan. Joka aamu hän kulki tuttuja katuja pitkin työhönsä ja ajatteli usein miestä, joka aikoinaan oli tullut häntä vastaan harmaan ruudukas puku yllään. Juuri tässä, porttikäytävästä kadulle kääntyessään, hän tavallisesti muisti miehen. Mitä ihmettä se mies ajattelikaan minusta silloin, kun ojensin hänelle kirjekuoren? hän mietti eteen päin riittäessään.

— Anteeksi, tämä putosi käsilaukustanne! hän kuuli yhtäkkiä jonkun lausuvan vierellään. Hän kääntyi hämmästyneenä ja näki kirjeen, jota hänelle ojennettiin.

JONI RAUTIO:

Tähti ja ihminen

On yksinäinen tähti ihminen
ja öinen tähdenlento elämämme.
Se yöstä nousee, yöhön sammuen.
Me tuskin tuntea sen ennätämme.

On nousun kaartaa aika nuoruuden,
se lentää tahtoo taivaan lakeen saakka,
monesti noustessaan jo sammuen,
kun miehen hautaan painaa huolten taakka.

On yksinäinen tähti ihminen
ja öinen tähdenlento elämämme.
Hehkua, valkeutta säteillen
se palaa, säästämättä sydäntämme.

Valaista, sammuissaankin säteillen,
on osa tähtien ja ihmisen.

Laura otti vaistomaisesti kirjekuoren vastaan ja tarkasteli samalla hätäntyneenä käsilaukkunsa lukkoa, sillä hän pelästyti, että muitakin papereita oli päässyt putoamaan. Mutta käsilaukun lukko oli huolellisesti kiinni. Ei, ei tämä kirjekuori voinut olla hänelle. Hän aikoi ojentaa kirjeen takaisin antajalle, mutta tämä oli jo kadonnut kadun vilkkaaseen ihmisvilinään. Sitten hän tarkasteli kirjettä ja havaitsi, että se oli avonainen. Lopuksi hän kurkisti varovaisesti kirjekuoreen, jolloin hänen sydämensä alkoi kiivaasti takia. Hän näki, että kirjekuoreessa oli kaksi tuhannen markan seteliä ja pieni kirjelappunen. Olisiko se mahdollista? hän ajatteli posket punottaen ja avasi kirjeen, johon oli kirjoitettu:

Hyvä neiti,

olen muistanut Teidät siitä lähtien, kun hyväsydämissydessänne viekkaalla tavalla autoitte minua suuressa ahdingossani. En tosin hyväksynyt menettelyänne, mutta rahathan minun täytyi pitää, koska ette suostunut ottamaan niitä takaisin. Ja silloin lähtökiireessäni en keksinyt tätä keinoa, joka tuskin olisi silloin onnistunutkaan niin hyvin kuin nyt. Joka tapauksessa kiitän Teitä lainasta ja toivon, että tulette kanssani teatteriin katsomaan «Figaron häitä». Jos suostutte tähän ehdotukseeni, niin kääntykää ympäri, sillä olen kirjettä lukiesanne hiipinyt taaksenne.

Tervehtien

Jorma Kallio.

Onnellisesti hymyillen Laura kääntyi, jolloin hän jälleen näki tuon tutun miehen, jolla oli yllään harmaan ruudukas puku. He tervehtivät toisiaan iloisesti ja lähtivät sitten yhdessä kulkemaan eteen päin.

Kuuluisia »bluffeja»

*Patriootti Hegesippe Simon. — Formosan alkukieli. —
Abessinian keisari seurueineen y.m.*

Keväällä 1914 saivat Ranskan edustajakamarin ja senaatin jäsenet kirjeen, jonka jonkin »työvaliokunnan» puolesta oli allekirjoittanut tunnettu sanomalehtimies Paul Birault. Kirjeessä kerrottiin työvaliokunnan saaneen kokoon niin paljon varoja, että kuuluisan patriootin ja kansallisuusaatteen esitaistelijan Hegesippe Simonin muistopatsas voitaisiin pystyttää ja tapahtuisi sen juhlallinen paljastus maalisk. 31 p:nä 1914 Poil'ssa, Niévren departementissa. Samalla vietettäisiin patriootti Simonin kuoleman 100-vuotismuistoa Poil'ssa, joka oli hänen synnyinkaupunkinsa. Edelleen lausuttiin kirjeessä toivomus, että monsieur sejase sallisi nimensä mainittavan juhlaan osallistuvien luettelossa innokkaana Simonin aatteen kannattajana.

Birault'in nimi herätti luottamusta, ja kun jutusta ei olisi mitään kuluja, niin ilmoitti 15 senaattoria ja 9 edustajaa suostuvansa mielihyvin nimensä julkaisemiseen.

Muutamia päiviä ennen määrättyä patsaan paljastamispäivää Birault julkaisi lehdessään nämä nimet ja kertoi samalla koko jutun. Mitään patriootti Hegesippe Simonia ei ollut koskaan ollutkaan. Hän oli vain pilailut edustajain ja senaattorien kanssa voidakseen osoittaa, että näiden joukossa oli suuri määrä tietämättömiä pässinpäitä. Birault'in parhain saalis oli kuitenkin senaattori Maurice Faure, joka muutamia vuosia aikaisemmin oli ollut — opetusministerinä!

Tälle Simonin jutulle nauroi Ranska ja koko maailma. Mutta 15:lle senaattorille ja 9:lle edustajalle ei nauru mahtanut.

Kymmenkunnan vuotta aikaisemmin tapahtui Englannissa harmillinen »bluffi», jonka ilmituloa koetettiin kaikin moka-min välttää. Pari nuorta tiedemiehen alkua päätti hiukan kujeilla vanhojen homettuneiden professorien kustannuksella. He kertoivat oleskelleensa Formosan saarella, jossa olivat keksineet oudon ja tieteen tuntemattoman kielen, jota he nimittivät Formosan alkukieleksi.

Kun heillä oli valmiina laajahko selostus tuon alkukielen rakenteesta, niin se julkaistiin arvokkaassa tieteellisessä aikakauskirjassa. Kieli herätti tutkijain keskuudessa suurta huomiota. Jotkus »peruukit» katsoivat Formosan alkukielen kuuluvan yhteen, toiset toiseen kieliryhmään. Molemmalle utteralle kielentutkijalle päätettiin antaa suurehko stipendi tutkimustensa jatkamiseksi Formosalla. Silloin he paljastivat koko juonen; olivat vain halunneet hiukan huvitella, mutta tekoaan he eivät olleet tehneet missään ansaitsemistarkoituksessa, joten stipendiä he eivät voineet vastaanottaa. Mutta professoreilla, joita tämä pila oli koskenut, oli ankara työ estää juttua leviämästä maailmalle.

Tuoreessa muistissa lienee vielä se pila, jonka eräät ikävystyneet nuoret diplomaatit Lontoossa joitakin vuosia sitten keksivät. He näet perustivat Astorian kuningaskunnan suur-lähetystön ja vuokrasivat sille upean huoneiston. Siinä pidettiin tämän tästä kutsuja, joissa oli saapuvilla pääasiassa

Lontoon ylhäisaatelin luovalon jäykistämiä edustajia, joilla ei ollut paljoakaan tietoa maailman maista ja valtioista.

»Astorian kuningaskunnan» vuosipäivänä näille vanhoille lordeille jaettiin Astorian suurristejä komeine nauhoineen, jotka tietenkin olivat jotakin teatteririhkamaa. — Äkkiä sitten koko »suurlähetystö» hävisi, sillä sanomalehdet saivat vihiä asiasta ja paljastivat sen. — Ja taas sai maailma nauraa, mutta lordit, jotka eivät olleet vaivautuneet ottamaan selkoa, missä maailman kolkassa »Astorian kuningaskunta» sijaitsi, vetäytyivät maakartanoihinsa pahimman naurumyrskyn ajaksi.

Maailman suurin »bluffi» oli kuitenkin se, minkä englantilainen leikinlaskija, mr Horace Cole järjesti hiukan ennen edellistä maailmansotaa. Kun mr Cole v. 1936 kuoli, niin julkaisi hänen ystävänsä, mr Adrian Stephen muistelman nimeltä »The Dreadnought Hoax» (Dreadnought pila), jossa hän seikkaperäisesti kertoi tuosta bluffista.

Sekä Cole että Stephen opiskelivat Cambridgessä, mutta Cole oli aina kujeita täynnä. Kerrankin hän Lontoossa työmieheksi pukeutuneena meni keskellä päivää mukanaan kuokka ja lapio Piccadillyn aukiolle, ryhtyen kaivamaan kuoppaa jalkakäytävään. Kun kuoppa oli miehen mitainen, keräsi hän kampeensa ja marssi tyytyväisenä matkaansa.

Kesti pitkän rupeaman, ennenkuin Lontoon viranomaiset saivat selville, ettei mikään heidän »putiikeistaan» ollut mahtanut kuoppaa kaivattanut.

Monia muitakin kepposia Cole teki, milloin yksinään, milloin toveriensa avustamana. Yliveto oli kuitenkin Dreadnought-skandaali, jonka seuraavassa kerromme.

V. 1914 Englannin kotilaivasto oli Weymouthin edustalla. Pääliikkönä oli amiraali X ja hänen lippulaivanaan »Dreadnought», laivaston uusin ja komein alus. Cole ehdotti, että pukeuduttaisiin Abessinian keisariksi seurueineen ja mentäisiin laivaa tarkastamaan. Juoneen osallistui Cole ja Stephenin ohella neljä muuta henkilöä, m.m. eräs nainen, Stephenin sisar, joka nykyisin on Englannin tunnetuimpia kirjailijattaria — Virginia Woolf.

Virginia puettiin abessinialaiseksi »rasiksi turbaaneineen ja mustine partoineen. Eräs mr Buxton esiintyi keisarina, Cole ulkomisteriön edustajana ja Stephen seurueineen tulkkina. Cole ja Stephen olivat eurooppalaisittain pukeutuneet muilla taas oli abessinialaiset vaatteet. Kun seurueen jäsenet oli Lontoossa naamioitu, lähti joukkue junalla Weymouthiin. Eräs leikkiin perehtynyt lähetti amiraalille sähkeen, jonka »ulkoministeri Hardinge» oli allekirjoittanut ja jossa kerrottiin korkean vieraan tulosta.

Weymouthin asemalle oli jo ennetetty levittää punainen matto ja vieraita oli vastassa paraatipukuinen meriupseeri. Tiheään seisovien töllistelijäin ohi kävi kulku odottaviin ajopeleihin, jotka kiidättivät satamaan. Höyrypurella heidät
(jatkuu sivulla 366)

JOULUKUUSI kynttilöineen

— ikuisuuden symboli

Joulunviettomme ja siihen liittyvät tavat ovat hyvin moninaista alkujuurta. Monista joulutavoista tiedemiehet yhä vieläkin kiistelevät keskenään. Tällä vuosisadalla on kuitenkin yhä suuremmassa määrässä voittanut alaa se kansantieteen ja uskonnonhistorioitsijain esittämä käsitys, että joulunvietto on kristinuskoa ja monia muitakin joulun omaksuneita uskontoja vanhempi ja alkuaan liittyi vainajain palvelukseen ja epämääräiseen ikuisuususkoon. Se on kaikkialla suurin piirtein samanaikainen, talvipäivän seisaukseen liittyvä vaikka päivämäärät tarkemmin katsoen ovat huomattavastikin vaihdelleet. Kristinuskokin, joka nimenomaan juontaa joulunviettonsa Kristuksen syntymästä, on ollut ajanmäärittelyssään vaihtelevainen, mikä osittain johtui siitä, ettei Kristuksen syntymäpäivää varmasti tunneta, osittain ajanlaskuapojen erilaisuudesta. Varhaiskristillinen kirkko vietti Kristuksen syntymäpäivää »epifaniana», loppiaisena, mutta neljännellä vuosisadalla Kristuksen syntymäpäiväksi vahvistettiin talvipäivän tasaus eli joulukuun 25 päivä, näin rinnastamalla taivaallisen valon voitto päivän piteneeseen. Tällä toimenpiteellä muuten oli se käytännöllinen etu, että sillä murrettiin monta samanaikaista pakanallista juhlaa. Kreikkalaisilla oli siihen aikaan »khronia» ja roomalaisilla »saturnalia», jotka molemmat olivat elämälön ja riemun juhla, jolloin ei tehty työtä eikä toimitettu edes virkatehtäviä, juutalaisilla oli temppelinvihkimisjuhla ja germaaneilla auringonjuhla. Suomalaissukuisilla ja monilla muilla kansoilla talvipäiväntasauksen aika oli omistettu henkien ja vainajien juhlaiksi.

Kun joulujuhlan juuri jo on näin moninainen, ovat joulutavatkin tämän takia hyvin eri lähteistä peräisin. Oljet, kynttilät, kinkku, vieläpä joulupukki ja joululahjojen antaminen ovat kristillistä joulua vanhempiä tapoja. Ja vanha on myöskin joulukuusemme. Yleensä sitä pidetään germaanisiperäisenä, mutta omituista on, etteivät suomalaiset sitä lainanneet

germaaneilta suoraan silloin, kun he kansainvaelluksen aikoina eleivät germaanien naapureina, vaan se kulkeutui tänne vasta 1700-luvulla. Vieläkin selittämättömämpi on se seikka, ettei kuusen yhteys vuodenvaihteen juhliin ja sittemmin myöskin jouluun ainakaan uskonnonhistorian kannalta ole ensiksi tunnettu Euroopan puolelta eikä germaanien asuinsijoilta vaan Vähästä Aasiasta, tarkemmin sanottuna Fryygiasta, joka on nykyisen Turkin sydänmaita. Siellä asuneen kansan alkuperä on vielä selvittämättä, kreikkalaisten historioitsijain kautta tunnetaan sen kuninkaista kosketuksellaan kaiken kullaksi muuttanut, ahne Midas, ja roomalaisten kertomain mukaan kaikkien raharuhtinaiden esikuvana pysynyt Kroisos. Nämä fryygialaiset, jotka lienevät asuinsijoilleen aikaan siirtyneet sittenkin Euroopan puolelta ja ovat saattaneet olla kosketuksissa germaaneihin, palvelivat kahta jumalaa, Attis-nimistä nuorukaista ja Kybelemistä jumalataria. Merkillistä on, että fryygialaisen uskomuksen mukaan Attis oli ylikuonnollisesti neitseestä syntynyt. Kun Attis ryhtyi uskottomaksi, Kybele muutti hänet ikuisesti vihreäksi kuuseksi, siis aina uskolliseksi, ikuisesti samaksi.

Roomalaiset, jotka olivat kärkkäitä omaksumaan vieraiden kansojen uskontoja, omaksuivat Attiksen palvelun jo noin 200 vuotta e. Kr. Ja Attiksen kultille omaksutuissa juhlissa näytteli aina pääosaa ikivihreä kuusi. Se oli meidän yhä vieläkin käyttä-

ENSO- ja PANKA-levyjä

Suomen kodit kaipaavat

tänä jouluna. Enso- ja Pankalevyt es-
tävät huoneenlämmön haihtumisen ja
viiman sisään tunkeutumisen. Ne ovat
erittäin lämmöneristyskykyisiä — ke-
veitä ja työtä jouduttavia — ensiarvoi-
sia tarveaineita sekä talojen kunnos-
tamiseen että uuden rakentamiseen.

Enso-Gutzeit
osakeyhtiö

Myyntikonttori: Helsinki, Manner-
heimintie 9 A, puh. 61 551

mämme joulutavan mukaan monilla tavoin nauhoi-
tettu ja koristeltu.

Monet uskonnonhistorioitsijat ovat sitä mieltä, että
varhaiskristillinen kirkko ehkä Attiksen palvelua la-
maannuttaakseen, ehkä toisaalta vertauskuvan kau-
neuden ja sopivaisuuden vuoksi, omaksui kuusen
omiin symbooleihinsa nimenomaan uskollisuuden,
pysyvyyden, iankaikkisuuden vertauskuvana. Ja
kuusella on tämä asema esimerkiksi suomalaisten
esi-isiemme uskomuksissa ollut jo ammin ennenkuin
kuusesta joulunvieron yhteydessä mitään tiedettiin.
Karsikkokuusi on ollut esi-isiemme tunnus, »pitämys-
puu» kaikessa siinä missä toivottiin kestävyyttä, jatku-
vaisuutta, pysyvyyttä. Kun nuorikko tuli taloon,
niin karsittiin jokin talon lähellä sijaitseva vehmas
kuusi hänen nimikkopuukseksi, karsikokseksi, siinä
toivossa, että hän viihtyisi ja menestyisi uudessa ko-
dissaan. Kun poika lähti ensi kynökselleen niin teki
vaari karsikon, jotta nuorukaisesta tulisi kova kyntö-
mies ja talon pysyväinen viljelijä. Ja kun vaari itse
sattui jostakin vetämään harvinaisen runsaan apajan,
niin hän ei unohtanut mennä rantaan ja veistää kar-
sikkoa tämän onnellisen tapauksen muistoksi ja sen
toistumisen toivomukseksi. Karhunkaato ei voinut
mitenkään jäädä karsikontekoa, ja niin edelleen. Ja
kalmistokarsikot tunnetaan vieläkin kreikkalaiskato-
lisen Karjalan puolelta kahta puolta rajan. Jo vaina-
jaa saatettaessa katkottiin mennessä tien poskelta
kuusenoksia, mistä ilmeisestikin on periytynyt tapa
havuta surutalojen edustalta tiet pitkällekin kirkko-
maahan päin. Kuusenhavuilla vuorataan haudan
reunat ja usein koristavat kuuset niin surutalon por-
tin- ja ovenpieliä kuin hautauspaikkaa, josta paitsi
kuuset ovat kunniaavartiossa arkun ympärillä ennen-
kuin vainaja saatetaan talosta viime matkalleen.

Kuusen valitseminen kunniantekoon ja hyväste-
lyyn vainajalle pohjautuu ilmeisesti uskollisuus- ja
ikuisuus-ajatukseen. »Emme sinua unohda, et ole
ainiaaksi poissa, vaan tapaamme iankaikkisuudessa»
— näin tulkitsee kuusi ikivehreine havuineen tänne
jääneiden ajatuksia. Ja ajatushan on tosikristillinen,
ilmaisumuoto kaunis. Usko iankaikkiseen elämään ja
ylösnousemukseen ei suinkaan heikkene tai turmellu
siitä, että jo kauan sitten edesmenneillä, joulun sano-
masta osattomaksi jääneillä sukupolvilla oli halu olla
kestävä ja pysyväinen maallisessa ja kaipaus iankaik-
kiseen. minkä halunsa ja kaipauksensa he ilmaisivat
karsikkokuusessaan. Ja kun sen ympärillä nyt trie-
muitsevat lapset, niin tietää se sitä, että tuhannet ja
taas tuhannet sukupolvet tulevat omistamaan tämän
uskon ylösnousemukseen ja iankaikkiseen elämään,
jota tuhannet sukupolvet ennen niitä ovat kuusen
vertauskuvalla ilmentäneet, liittäen siihen maallisen-
kin onnen ja menestyksen toivotukset.

ERKKI VUORELA:

PALUU KOTIRANTAAN

Ranta on vailla rajaa tään kaukaisen alkumeren,
vain aavojen tuulet etäistä viestiä kantaa.
Taivaat mun ylläni kaartuu palavin lyhdyin.
Hiljaisuus mittamaton, on syvä, ääretön rauha.

Näin olen köyhänä tullut elämäntuhlaajan lailla.
Vuosien jälkeen palata saanut oon jälleen
luo tämän paaden, missä mä lapsena leikin,
laineet jo aavalle veiktin valkoisen purren,
sen myötä kaipasin merelle selälliselle.

Leikit ja unien laivat lapsuuden rantaan jäivät.
Näin lähdin matkaan elämänvirtojen myötä.
Ylpeä nuorukaissydän maailman karkeloissa
rakasti silmiä, joissa tuhannet taivaat loisti
ja jotka taas lähdeyttäni surusta kyyneliyivät.

Niin kuljin vieraana muille, vieraana itselleni,
oudoissa maissa kun Etelän risti taas paloi.
Unohdin kaiken, en tietänyt mitä mä teinkään,
miksi mä veinkään elämän iloihin noihin
kaikkein kauneimmat lauluni sydämen lähettäviltä.

Elämän juhla ja arki on mennyt aikojen myötä.
Vuodet taas toivat mun tänne, mitä on matkassa mulla,
tyhjiyskö huokaa vain rantojen luurankopuissa,
ihmistä kaikissa muissa onko, hetki vain suokaa
suudella, koskea maata, joka on mun kätkevä kerta.

KULNEV

Taistelut Euroopassa ovat päättyneet ja sodan varjo on väistymässä kovia kokeneen maanosamme yltä. Käytyjen kamppailujen kuvuutta kertovat raunioituneet kaupungit ja lukematomat joukkohaudat, jotka kätkevät miljoonia ihmisiä eri maista ja kansallisuuksista. Ne jotka ovat hengissä säilyneet sodan tuhoilta, kulkevat vielä vailla päämäärää, via dolorosaa — tuskien tietä.

Mutta totaalisessa sodassa tapahtuu paljon selaista, joka on tullinjojen sotilaille täysin vierasta. Poliittis-propagandis-prövokatooriset taistelumuodot ovat hänelle vastenmielisiä, esiintyköötppä ne sitten oman johdon tai vihollisen taholta. Sensijaan tunnetaan mielenkiintoa ja kunnioitusta reilua sotilaallista vastustajaa kohtaan, joka sodan ankarien lakien alaisenakin säilyttää ritarillisuuden ja sotilaskunnian.

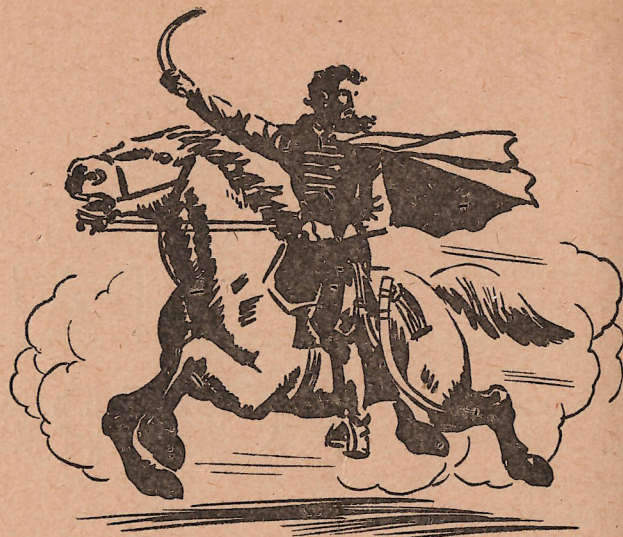
Eräs tällainen sotilas oli venäläinen kasakkapäällikkö Kulnev, joka saavutti kuolemattoman maineen Suomen sodan aikana ja jonka muisto on säilytetty jälkipolville »Vänrikki Stoolin tarinoissa». Hänessä yhdistyy se sama neuvokkuus, ritarillisuus ja viimeistä piirtoa myöten täydellinen sotilaallisuus, jota Suomen kansa ihailee omista sankareissaan. Henkilökuvauksena hänestä sanotaan:

»Ja miehen muodon, näitkö sen? Monella vielä tuvassaan on kuva kummanlaatuinen, paljasta partaa vaan: mut astu liki, näätppä kuin se parran alta hymysuin ja silmin loistaa lempehin se kuva Kulnevin.

Joskaan ulkomuotoa ei voida pitää suomalaisen asuun sopeutuvana, on mies sisäisesti sitä enempi, »kansan mies» joka taistelussa ja maljain maistannassa paras. Hänen luonnekuvansa ja sotilaalliset ansiinsa ovat luonnollisesti etualalla. Lujaiskuiset ja uudet, ennenkokemattomat taistelutavat, yllättävät useasti vastustajan, s.o. meikäläiset ja että liikkeellä oli juuri Kulnev, siitä ei ollut epäilystäkään, sillä hän saapui »niin ankarana, outona kuin pilvest ukkos-salama, ja nähtiin koht' ens' lyönnistään, mit oli miehiään».

Suuri liikkuvuus ja taito käydä yllättäen päälle oli Kulnevin erikoistrikkejä mikä osoittaa, että hän oli meidän päiviemme tasalla oleva johtaja. Kerrotaan miten levossa olevat joukot tai kaukana rintaman takana touhuavat huoltomuodostelmat saivat vieraakseen hänen sissipartionsa silloin kun sitä vähimmin odottivat. Ja edelleen:

»Jos silloin seistiin vankkana ja tehtävämme tehtiin, niin parta kestiss' ukolta se kärvennettiin;

mut tuimana jos oltu ei, niin hän se viimat meiltä vei ja lupas lainan kuitata Don-virran rannoilla.

Mutta jos Kulnev tuli asemiehille tunnetuksi rohkeana ja etevänä taistelijana, niin siviiliväestö oppi tuntemaan hänet ritarillisuudestaan, ominaisuus, joka oli harvinainen senaikuisille sotilaille ja sodankäynnille.

Mon' äiti kertoo kauhuaan, kun kursaamatta Kulnev tuo kehdolle astui suorastaan pienosen armaan luo; mut' lisää: 'Lasta suuteli hän vain ja nauroi lempeesti, kuin kuvansakin seinällä, jos astut lähemmäl'»

Ja iloita hän osasi, tuo huoleton ja raisu arojen poika. Viipyi siellä missä tunsii viihtyvänsä. — — — talosta toiseen kulki hän, ja, missä piti parhaana, viivähta vieraana.» Näistä juhlista sanotaan:

»Hän harras myös ol' lempimään, nopeesti kullaa valitsi; tulesta tuskin pääsikään, niin tanssit toimitti. Yön sitten armasteltuaan, hän kengän riisui armaaltaan, ja viiniä sen täynnä toi ja lähtömaljan joi.»

Ranskan sodassa Kulnev kuolee taistelussa, mutta »mimens' yhä kunniaks on hänen kansalleen.» Mutta kauan hänen maineensa elää muistitietona kansan keskuudessa, ja säilyttääkseen jälkipolville muiston gentlemanisotilaasta, on runoilija piirtänyt hänestä elävän ja ihannoivan kuvan sijoittamalla hänet kunnipaikalle omien mainehikkaimpien miestemme joukkoon lausuen hänen muistolleen:

» — — — on rakas meille maineensa, kuin meidän oisi hän; ei lippu niin eik' isänmaa voi veljeyttä vahvistaa välillä sotamiehien kuin miehuus yhteinen.»

L. ALAVA:

Povari sanoo totuuden

Monot jalassa rämmimme pitkin läitakaupungin liejuisia kujia kohti vaivaista töllipahaista pimeän pihan takalistolla. Ikkunasta kurkkii vanha eukko juorunhaluisena sateista tyhjiyttä. Jo törmää eukko eteiseen vieraita vastaan, jolloin vahva viinan löyhkä lehahtaa tulijoiden nenään.

Meidät saatetaan ummehtuneeseen, paistetun silakan käryn himmentämään huoneeseen, joka on täyteen ahdettu monenlaisia ruukkukasveja. Puisella lavitsalla näkyy hujan hajan likaisia vuodevaatteita, nurkassa kyhnöttää puolalainen viinapullo, ja paljaalla pöydällä keskellä lattiaa lojuu töhryinen korttipakka.

»Neidit ovat hyvät ja istuvat. Jaha! Se olis' kai tälle neidille. Johan tässä odoteltiin tuon Santran kanssa. Vai lähet sinä jo. No, hyvästi, hyvästi vaan. Tuu sit' huomenna! — Se ol' auttamassa mua täällä, tuo Santra. — Kylläpä siellä näyttää talviselta. Pianhan se kesä meni», puhelee eukko, mustatukkainen ja käheä-ääninen nainen, jonka silmät ovat ruskeat, puoliavoimet ja suu lerpattava, hampaaton ja jonka entisen, sangen todennäköisen kauneuden ja ryhdin liiallinen juopottelu on veltostuttanut.

»Joo, joo. Neiti nostaa nyt ensin kaks' kertaa vasemmalla ja yhen kerran oikealla kädellä. Nostaa nyt vaan oman onnensa! Olkos tämä nyt se ensimmäinen kasa? Katsotaan sit!»

Hämärtyvä huone ja povarieukon yksitoikkoinen, käheä rintaani sateen säestämänä luovat oudon, salaperäisen tunnelman. Ilmassa on lumousta niin kuin satujen velholuolissa maan uumenissa, joissa käärmeen nahoista ja sisiliskon nivelistä satavuotias ilkeä velho loitsuja mumisten valmisteleo tehokkaita taikajuomiaan. Yhtään hämmästyttävä voisi nähdä paperoitujen seinien muuttuvan niljaisiksi kallioiksi, pöydän valtavaksi kalliopaadeksi, kaktukset kiemurteleviksi kyiksi. Tuijotamme henkeä pidättäen velhon taikatemppeihin, jotka luovat onnemme ja onnettomuutemme.

»Jopas tuli neidille jotakin. Kas, tässä on yks' vanha akka, joka on Teille mustankipee. Siunatkoon, kylläpä onkin mustankipee! Tunteekos neiti semmosta? Eikö? Musta tukka sillä on, tämmönen kun minunkin, ja kalpeat, pitkät kasvot, ymmärrättekös Te? Tietysti, ymmärtäähän neiti suomea, onhan neiti suomalainen! Vanha se on, oikein vanha akka. Se on mustankipee neidin elämälle. Mutta ei niillä ole onnea, niillä ajatuksilla. Se on se akka nyt niin kuin ylimmällä portaalla ja Te olette alimmalla. Mutta kerran vielä Te nousette sinne ylös, ja se akka laskee alas.

Te saatte kuoleman kautta paljon rahaa. Ei neiti itsekään tiedä vielä, mistä se raha tulee. Se tulee tuntemattomalta tieltä, mutta siihen voi kulua vielä vuosia. Se tapahtuu silloin,

Kun emme voi tarjota Teille juuri mitään tavaraa

— tarjoamme Teille hyvän, ajankohtaisen viitsin!

— No, Pikku-Liisa, sanoi muuan vieraista, — sinusta on jo kasvanut iso tyttö. Voit auttaa äitiä, kun teillä on vieraita.

— Kyllä, ja jälkeinpäinkin...

— Millä tavalla jälkeinpäin?

— Kun vieraat ovat menneet, saan minä laskea hopealusikat...

SKOHA

Helsinki — Kaivokatu 6

kun on ensin ollut jotakin oikein suurta surua ja tuskaa ja vielä jotakin muutakin harmia. Muistattekos nyt?

Sitten täällä on mies, sellainen vaaleaverinen, hyvä mies. Ja on täällä toinenkin mies. Se on kanssa vaaleaverinen, se toinen mies. Mutta kuinkas Teillä on kaks' miestä? Tämä on sotkuinen juttu tämä tämmöinen, kun on kaks' miestä. Kumpikin ottais' Teidät, mutta eihän sitä voi saada kuin yhden. No, ehkäpä se tästä selviää.

Nostakaas nyt kolme sille miehelle, josta enemmän pidätte, ja kaks' sille toiselle! Ettekö tiedä, kumpi on parempi? No sepäs kummaa! Nostakaa sitten kummallekin viis'. Kas noin, ja minä noston vielä kummallekin viis'. Katotaan nyt, kumpi se on, joka sen neidin onneks' on. Tämä toinen on niinku vanhempi ja etäisemmältä ajalta. Sillä on kyyneleitä takana. Mutta se on vain nyt. Huomenna, ylihuomenna ja sitten taas huomenna ja vähitellen joka päivä ne kyyneleet haihtuvat. Onko sillä ollut veli, joka on kuollut? Joskus vuosia sitten näkyy kuolleen. Ei se Teitä tuntenut, se veli. Onko neiti naimisissa? Eikö varmasti ole? Mutta on ollut ainakin puhetta siitä ja häävuoteesta nyt män miehen kanssa.

Tämä mies näyttää olevan vähän niinku kauempana, mutta se tulee kyllä perässä koko ajan ja ajattelee Teistä, että kyllä se minun on. Hyvä mies muuten. Tämä toinen taas se on semmoinen pahanluontoinen, ei neiti vielä sen luonnetta tunnekaan. Sillä on kova tuska Teidän tähtenne tuosta toisesta miehestä, se kahtoo hyvin pahasti tuota toista. Ja se on semmoinen tämä mies, että se ottaa väkisin. Niin se ajattelee. Se on virkamies tämä ja niinku pienen matkan takana. Mutta tappelu niillä vielä tulee, aivan varmasti tuleekin, oikein aika tappelu, semmosessa paikassa, missä tarjoillaan, taitaa olla ravintola.

Kyllä se on tää nuorempi, joka Teidät saa. Mutta se on hyvin äkkikiukkunen. Teidän pitää olla hyvin lojaali sen kans', sillä se on äkkikiukkuinen, suuttuu nopeasti, mutta sitte se on hyvä taas. Voi, voi, kuinka se koettaa olla hyvää pataa Teidän kans', voi voi hellan telttu, se koettaa olla Teille parempi ku se toinen! Ja väkisin se aikoo ottaa, mutta Te erositte riidassa. Sillä on kova tuska sen tähden. Ei se yhtään mitään ollu. Ihan roskaa vaan, se riita. Mutta se ajattelee paljon sitä.

Oletteko juuri nyt saanut kirjeen siltä? Se on kas rintamalla tää mies, niinku se toinenkin. Jollette ole saanut kirjettä, niin ihan kohta justiis saatte kirjeen. Ettekö usko? Te saatte kirjeen siltä. Teidän ei tarvitse koskaan tulla tänne eikä tuoda tänne ketään, jollette Te saa kirjettä. Muistakaa nyt!

Yhdeksän kuukauden kuluttua Teillä on kaikki selvää sen miehen kans'. Te voitte kyllä tietää sen jo aikasemmin, mutta yhdeksän kuukauden perästä se on selvänä. Ja viisi kuukautta sen jälkeen Te tervaatte kirkon. No niin justiis tervaattekin. Mutta ei se Teidän synyne ole. Se on sen miehen syy. Ja Te saatte pojan. Ensimmäinen on poika ja toinen on tyttö.

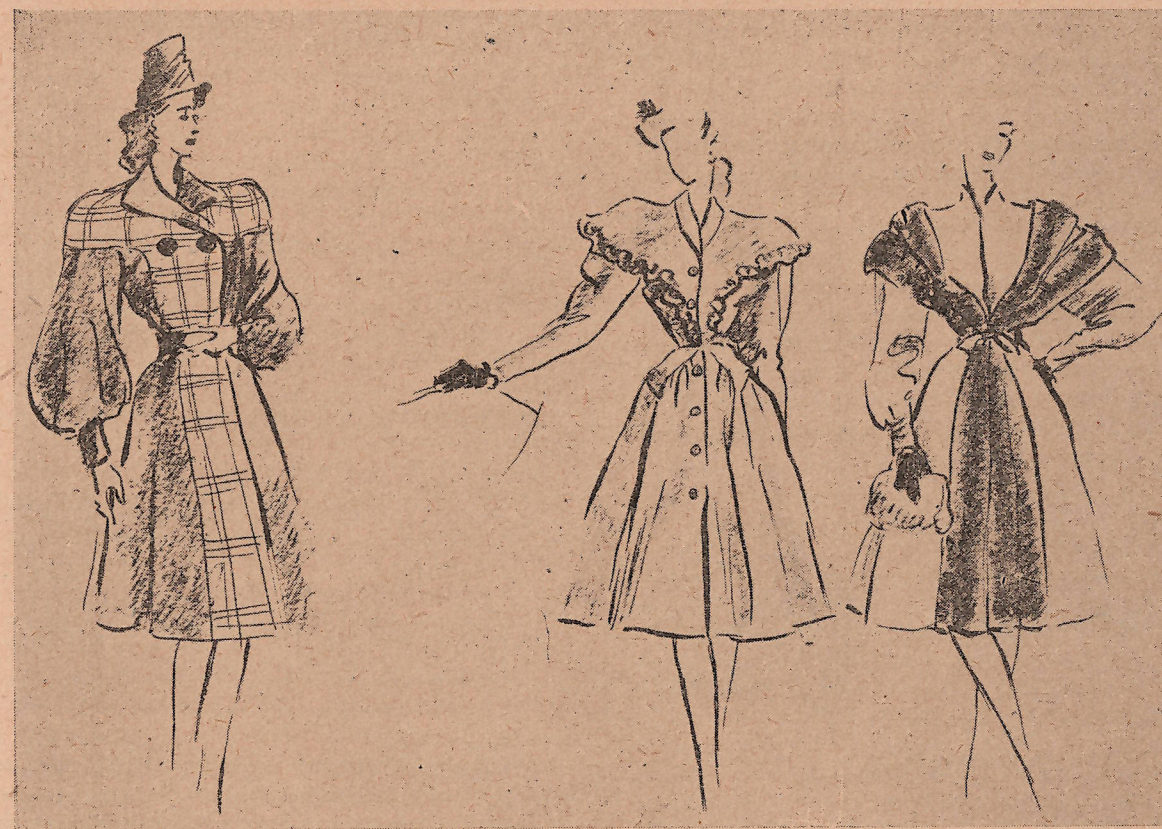
Onnellinen tulevaisuus Teillä on, niin onnellinen kuin se vaan voi tässä elämässä olla. Mutta ette Te itsekkään tiedä sitä vielä. Ei sitä kukaan tiedä. Se on vasta tulevaisuudessa. Se on nurinpäin vielä. Katsokaas! Mutta ruokapöytä pysyy aina pystyssä.

No, jos nyt otettais' tälle toiselle neidille. Tämä tässä se oli niin vakava, ettei sille oikein uskaltanu' mitään sanoa, ettei se vaan pelästy. Se on niin heppänen, tää neiti, eikö vaan olekin? Mutta niin vakava. Onko neidillä jokin suru? Niin, niin, surunsahan ne on itsekullakin, mutta kun elää vaan eikä välitä, niin siinähan se menee. — Jahah, se oli sitte tälle toiselle neidille. Kaks' vasemmalla ja yks' oikealla. Ottaa nyt oikein sydämen päälle!»

Madame Noire:

MUOTI PARIISISTA, KANKAAT LONTOOSTA

MUSTAA, VALKOISTA, VÄRI-ILOA — EI MITÄÄN PENSEÄTÄ

Mikä loppujen lopuksi määrää muodin — malli vai kankaat?

Olemme tottuneet siihen, että Pariisi on muodin määrääjä. Se, mikä tulee Pariisista, se on viimeistä huutoa, se on eleganssia. Mutta tiedämme myöskin, ettei mikään vedä vertoja englantilaisille kankaille. Ajatelkaahan vain kaikkia miesten kankaita ja sellaista kuin skotlantilainen verka ja irlantilainen villa.

Pukuja teettäessämme olemme alituisen tulleet huomamaan, että mallin valinta on suuresti riippuvainen kankaan laadusta. Villakankaasta ei voi tehdä aina samanlaista pukua

kuin silkistä, ohuet kankaat vaativat toisia linjoja kuin paksut, jäykät erilaisia kuin pehmeät, rypytykset ja laskokset vaativat oman laatunsa ja niin edespäin. Eikä värinkään suhteen ole sama, mikä malli valitaan, sillä kirkasvärinen kangas edellyttää yksinkertaisempaa mallia, mustaan soveltuvat enemmän koristelut kuin kukalliseen, erivärisiä kauluksia, nappeja ja muita koristeita ei voi sijoittaa minkäväreiseen pukuun tahansa.

Näin ollen siis ei voi suunnitella mallia tietämättä mitään kankaasta eikä kangasta voi valita myöskään sokeasti, jos on aikonut määrätyn tyylisiä pukua. Näillä kahdella seikalla